

Správa o plnení úloh v oblasti prevencie kriminality v rezorte školstva za rok 2017

Rezort Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej len „MŠVVaŠ SR“) v roku 2017 priebežne zabezpečoval úlohy v súlade s rozpracovaním úloh rezortu školstva v rámci Stratégie prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti na roky 2016 - 2020.

1. V oblasti prevencie rizikového správania sa detí a ochrany pred sociálno-patologickými javmi a kriminalitou páchanou na deťoch a mládeži a kriminalitou, páchanou deťmi a mládežou MŠVVaŠ SR usmerňovalo metodicky výchovno-vzdelávací proces v zmysle uplatňovania Dohovoru o právach dieťaťa a jeho relevantných opčných protokolov, najmä prostredníctvom **pedagogicko-organizačných pokynov**. V **Pedagogicko-organizačných pokynoch na školský rok 2017/2018** (ďalej len „POP“) sa v časti **1.5.4.2 Práva detí** a v časti **1.5.11 Bezpečnosť a prevencia** sa uvádzajú záväzné odporúčania, ktoré sa týkajú aktívnej ochrany detí a žiakov, eliminácie rizikového správania a delikvencie, záškoláctva, šikanovania, bezpečného používania internetu, prevencie drogových závislostí, rizikách práce v zahraničí a prevencii obchodovania s ľuďmi. Uvádzajú sa odporúčania venovať zvýšenú pozornosť opatreniam na ochranu detí a žiakov pred všetkými formami fyzického alebo psychického násillia, poškodenia alebo zneužitia, zanedbávania alebo nedbalého zaobchádzania, týrania alebo vykorisťovania vrátane sexuálneho zneužívania a detskej pornografie. Odporúča sa aj priebežný monitoring správania sa detí a primerané opatrenia v prípadoch podozrenia na porušovanie ich zdravého osobnostného vývinu zabezpečiť ich ochranu. Spolupracovať s vedením školy a zákonnými zástupcami dieťaťa, školským psychológom, odbornými zamestnancami príslušného centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, podľa potreby aj s príslušným pediatrom, sociálnym kurátorom či policajtom.

V časti **3.3. Školské zariadenia výchovného poradenstva a prevencie** sa odporúča nasledovné:

- centráam pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie (ďalej len „CPPPaP“) sa odporúča:

- a) realizovať programy v oblasti prevencie drogových závislostí a prevencie kriminality s dôrazom na selektívnu prevenciu (najmä odborné intervencie pre rizikové deti) a preventívne programy a aktivity (besedy, zážitkové bloky) pre adolescentov s cieľom podporiť duševné zdravie a predchádzať rizikovému a suicidálnemu správaniu,
- b) realizovať programy v oblasti prevencie sexuálneho násillia páchaného na deťoch a prevencie obchodovania s ľuďmi, prevencie drogových závislostí, prevencie rizík používania internetu a mobilnej komunikácie, prevencie šikany vrátane kyberšikany s osvetou o rizikách počítačových a iných internetových hier začať už na 1. stupni základných škôl, realizovať univerzálnu prevenciu v tomto smere v spolupráci s CPPPaP) a prevencie kriminality s dôrazom na selektívnu prevenciu a na odbornú pomoc rizikovým deťom,
- c) spolupracovať s riaditeľmi škôl a učiteľmi – koordinátormi prevencie a poskytovať metodickú pomoc pri realizácii školských projektov prevencie.

Celý text POP je uvedený na www.minedu.sk.

2. V roku 2017 bolo v rámci rozvojového projektu pod názvom **ZDRAVIE A BEZPEČNOSŤ V ŠKOLÁCH 2017** podporených **20 projektov základných, špeciálnych a stredných škôl** s celkovou výškou podpory **35 000 eur**. V rámci rozvojového projektu pod názvom **PROTIDROGOVÁ PREVENCIA 2017** bolo v roku 2015 podporených **14 projektov školských zariadení** v celkovej výške finančnej podpory **32 000 €**. Viac informácií na webovom sídle MŠVVaŠ SR v časti – Regionálne školstvo- Rozvojové projekty: <http://www.minedu.sk/rozvojove-projekty-v-regionalnom-skolstve/> MŠVVaŠ SR prostredníctvom odboru mládeže zabezpečuje realizáciu **Programov pre mládež na roky 2014 – 2020** a v súlade so zákonom č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou finančne podporuje najmä neformálne vzdelávanie v práci s mládežou a rozvoj mládežníckej politiky na Slovensku. V roku 2017 bola jednou z vyhlásených výziev, tiež výzva zameraná na podporu základných hodnôt Európskej únie u mladých ľudí v kontexte aktuálnych spoločenských tém a na podporu aktivít rozvíjajúcich **kritické myslenie a mediálnu gramotnosť** mladých ľudí ohrozených radikalizmom, xenofóbiou a extrémizmom, za účelom formovania hodnotových postojov a eliminácie nenávistných prejavov. V uvedenej podpore bola schválená dotácia 8 občianskym združeniam detí a mládeže v celkovej sume **79 694€**.

3. Prevencia rizikového správania (konania) detí a žiakov ako primárna intervencia pred vznikom nežiaduceho alebo problémového správania, ktoré by mohlo viesť k protispoločenskej činnosti či až kriminalite, je v základnej rovine v rámci školského vzdelávania vymedzená v štátnych vzdelávacích programoch (ďalej len „ŠVP“) – v cieľoch a obsahu vzdelávania a v neposlednom rade v profile absolventa stupňa vzdelávania. Štátny pedagogický ústav (ďalej len „ŠPÚ“) ponúkol školám metodické usmernenie (pomoc) prostredníctvom metodických podujatí zameraných na pomoc školám pri implementácii inovovaného ŠVP do ŠkVP. V rámci cieleného metodického pôsobenia k riešeniu úlohy prevencie rizikového správania detí/žiakov prispeli prípravou komplexnejšieho odborného-metodického textu pod názvom *Školská socializácia a nové výzvy v prevencii*. V texte ponúka pedagógom základnú orientáciu a niektoré námety pre reflexiu výziev a rizík vplyvu súčasného sveta komunikačných technológií. Zamerali sa najmä na kontext aktuálnych, menej známych podnetov k vzniku nežiaduceho správania u detí a žiakov a zároveň reflektujú aktuálne dáta v oblasti užívania drog, konkrétne nárast užívania nových psychoaktívnych látok rastlinného pôvodu, z ktorých veľká skupina sa propaguje a voľne predáva v špeciálnych obchodoch na internete. Pozornosť pedagógov upriamujeme i na nebezpečenstvo groomingu a sexuálneho zneužitia v kontexte s hraním hier detí/žiakov na internete. Navrhli pre pedagógov tiež rámcové metodické odporúčania na ich eliminovanie, či prevenciu vo výchovno-vzdelávacom procese. Text je pre školy dostupný na webovom sídle ŠPÚ: <http://www.statpedu.sk/files/sk/publikacna-cinnost/metodiky/skolska-socializacia-nove-vyzvy-prevencii.pdf>

V školskom roku 2016/2017 centrá pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie zrealizovali spolu **15 309 odborných aktivít v oblasti prevencie**, z ktorých takmer $\frac{3}{4}$ tvorili skupinové aktivity (74,90 %). Z nich bola mierne vyššia polovica aktivít zameraná na prednášky a besedy (5 843) a druhú polovicu tvorili **výcvikové skupiny** (5 623).

Z ostatných aktivít pre pedagógov mali vyššie zastúpenie metodické konzultácie (3 112/96,38), nižšie zastúpenie malo vzdelávanie preventistov.

CPPP aP v predmetnom roku zrealizovali **aj 1 645 preventívnych programov**, z ktorých polovica bola pre základné školy (836/50,82 %), pätina pre stredné školy 316/19,21 %) a 266 programov pre materské školy. Pomerne menším počtom boli zastúpené programy pre rizikové skupiny (123 a medziročný nárast o + 20 programov) a programy pre rovesníkov (34 programov).

4. K uvedenej problematike zorganizovalo MPC jednorázové aktivity (semináre, workshopy a pod.): Primárna prevencia domáceho násillia – 158 absolventov, Predchádzanie a zvládanie agresivity – 45 absolventov, Slovensko a extrémizmus – 152 absolventov, Slovensko a extrémizmus – seminár pre riadiacich pracovníkov – 68 absolventov Domáce násillie – seminár pre triednych učiteľov, výchovných poradcov a školských psychológov – 35 absolventov, Extrémizmus a radikalizácia – 30 absolventov, Prevencia kriminality – 29 absolventov, Domáce násillie – 18 absolventov, Problematika domáceho násillia – 23 absolventov, Prejavy radikalizmu a šíriaceho sa extrémizmu a možnosti ich prevencie II – 26 absolventov.

IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže zrealizovala v roku 2017 viaceré vzdelávacie podujatia pre pedagogických zamestnancov a pracovníkov s mládežou, ktoré boli zamerané na prevenciu niektorých foriem rizikového správania, prípadne na podporu motivácie mladých ľudí podieľať sa na spoločenskom dianí a seberealizáciu prosociálnou formou: Vzdelávanie v oblasti mládeže ohrozenej radikálnym extrémizmom a nacionalizmom, Aktívne občianstvo (1. a 2. fáza), Rómski lídri v oblasti mládeže, Ako komunikovať s mládežou o drogovej závislosti a o sexualite, Mládež a rovesnícke programy – soft skils, Rómski lídri v oblasti mládeže.

5. Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie v roku 2017 riešil nasledovné výskumné úlohy:

Tvorba a overovanie psychologických programov. Výskumná úloha sa zaoberá prehľadom existujúcich psycho-edukatívnych a psychosociálnych programov používaných na Slovensku a v zahraničí, s cieľom identifikovať kľúčové oblasti a obsahy týchto programov v kontexte nárastu rizikového správania sa detí a mládeže. V ďalšej fáze výskumnej úlohy sa budú v praxi CPPPaP overovať 2 programy zamerané na prevenciu, resp. elimináciu tých druhov rizikového správania detí a mládeže, ktoré sú v súčasnosti výskumami identifikované ako najrozšírenejšie.

Rizikové správanie detí a mládeže v kontexte prevencie v školskom prostredí. Výskumná úloha sa zaoberá aktuálnym obrazom rizikového správania detí a mládeže v školskom prostredí, jeho súvislosťami, ale aj systémovými riešeniami a odporúčaniami pre efektívne zacielenie odbornej starostlivosti a preventívnej činnosti. **Identifikácia rizikových skupín žiakov a predikcia ich rizikového správania.** Cieľom výskumnej úlohy je využiť rozsiahle psychologické (výkonové, osobnostné, behaviorálne) a sociálno-demografické údaje zozbierané v rámci platformy Komposyt pre hlbšie analýzy a komparácie, v zmysle pokročilých korelačných a multivariačných analýz pre lepšie pochopenie vzájomných vzťahov a psychologickéj regulácie a podmienenia správania.

Štátna školská inšpekcia riešila v školskom roku 2016/2017 úlohu so zvýšenou pozornosťou s cieľom zistiť stav bezpečnosti školského prostredia, prevencie a riešenia problematiky šikanovania sa plnila v 108 základných školách a 30 komplexných inšpekciách v stredných školách (14 gymnázií a 16 SOŠ). Zber informácií sa realizoval administrovaním dotazníkov pre pedagogických zamestnancov, administrovaním dotazníkov pre žiakov na monitorovanie stavu zaistenia bezpečného prostredia v školách a výskytu šikanovania a dotazníkov pre členov žiackej školskej rady (dostupné na www.ssiba.sk)

Jedným z indikátorov problémového správania u žiakov základných a stredných škôl v školskom prostredí je percento žiakov so zníženou známkom zo správania (ZZZS).

Vývoj počtu žiakov so ZZZS v rokoch 2009 až 2016 v tabuľke (zdroj CVT SR)

	2008/0 9	2009/10	2010/1 1	2011/1 2	2012/1 3	2013/1 4	2014/1 5	2015/1 6
Základné školy	18 420	17 844	16 488	16 201	14 882	14 128	14 292	14 974
SŠ – gymnáziá	1 415	1 376	1 349	1 239	1 246	1 055	1 012	928
SŠ–stredné odborné školy	19 837	18 993	17 477	16 711	15 285	14 047	13 591	13 594
SŠ - konzervatóriá	118	113	89	149	139	113	98	96

Záškolačstvo je mapované priemerom počtu NVH na jedného žiaka, ktoré sa vypočítava podielom celkového počtu neospravedlnených vymeškaných vyučovacích hodín a počtom žiakov základných škôl zaradených do výchovno-vzdelávacieho procesu všetkých zriaďovateľov.

V roku 2016 pripadalo v priemere na jedného žiaka základnej školy 6,33 neospravedlnených vymeškaných hodín (ďalej len NVH).

Na jedného žiaka gymnáziá v roku 2016 pripadalo priemerne **0,89 neospravedlnených vymeškaných vyučovacích hodín** (celkový počet NVH bol 64 864 a všetkých žiakov gymnázií 73 030). V roku 2016 bol evidovaný nárast priemerného počtu NVH na žiaka strednej odbornej školy (9,47 hodín).

V roku 2017 bola v Oddelení prevencie a výskumov v oblasti mládeže riešená výskumná úloha „**Pohľad žiakov základných a stredných škôl na prejavy extrémizmu**“, ktorej cieľom bolo zistenie názorov, informovanosti a osobných skúseností žiakov s prejavmi extrémizmu. Súbor respondentov zo základných a stredných škôl tvorilo spolu 2 868 žiakov.

IUVENTA v spolupráci s Nadáciou otvorenej spoločnosti realizuje kvalitatívny výskum zameraný **na analýzu príčin radikalizácie mládeže na Slovensku**. V rámci samostatného výskumu boli realizované 4 fokusové skupiny v banskobystrickom a bratislavskom samosprávnom kraji s pracovníkmi s mládežou a učiteľmi dejepisu a občianskej náuky. Výskum pokračuje v roku 2018.

IUVENTA pilotne overila dotazník zameraný **na participáciu mladých na živote miestnej komunity** adresovaný žiakom ZŠ, SŠ a žiackym školským radám, ich koordinátorom, mládežníckym organizáciám a pod. Na základe prieskumu IUVENTA vypracuje metodiky a adresnejší plán podujatí a vzdelávacích aktivít na podporu výchovy mladých k aktívnemu občianstvu.

6. V posudzovanom období ŠPÚ pripravil v školskej praxi osvedčené ukážky vyučovacích hodín, metodických námetov a aktivít, ktoré môžu učitelia a vychovávatelia využívať najmä pri aplikácii článku 5 Dohovoru Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním. Vypracované metodické námety sú však vhodnou pomôckou a inšpiráciou pre všetkých učiteľov a vychovávateľov; prispievajú k ich scitliveniu v ohľade na senzitívnu problematiku detských práv, resp. sexuálneho vykorisťovania či zneužívania detí. Metodické ukážky sú sprístupnené na webovom sídle ŠPU www.statpedu.sk

IUVENTA zrealizovala vzdelávacie podujatia pre pedagogických zamestnancov a pracovníkov s mládežou od 7 – 13 rokov zamerané na výchovu detí k tolerancii a ľudským právam. Absolventi sa naučili pracovať s príručkou Rady Európy KOMPASITO. Počet absolventov 30.

7. IUVENTA zabezpečuje Programy pre mládež 2014 – 2020 na základe vyhlásených výziev MŠVVaŠ SR. Prostredníctvom programov pre mládež sú podporované projekty zvyšujúce slovenskú angažovanosť mladých ľudí a ich neformálnu výchovu a vzdelávanie. IUVENTA

prijala 96 žiadostí o dotáciu. Poskytla 428 konzultácií žiadateľom pri podávaní žiadostí o dotáciu a 170 konzultácií prijímateľom dotácie počas priebehu projektu. Spolu počet akceptovaných žiadostí 91 a počet žiadostí so schválenou registráciou je 44.

Národná agentúra Erasmus+ pre oblasť mládeže a športu podporuje neformálne vzdelávania a prácu s mládežou prostredníctvom svojich programov: Mládežnícke výmeny, Európska dobrovoľnícka služba, Strategická Európska dobrovoľnícka služba, Mobilita pracovníkov s mládežou, mobilita práce s mládežou + ml. výmeny Strategické partnerstvá, štruktúrovaný dialóg.

V rámci európskeho informačného projektu Eurodesk spolupracuje na kampani Rady Európy „Bez nenávisťi“ formou šírenia informácií a výsledkov kampane.

V rámci TCA vzdelávacími aktivitami sa zrealizovala aj 1. Fáza vzdelávania zameraného na oblasť prevencie rizikového správania a podporu inklúzie znevýhodnených mladých ľudí: All 4 Inclusion.

8. Riešenie aktuálnych otázok prevencie kriminality

Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie pod záštitou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR v spolupráci s ďalšími odbornými partnermi usporiadal **30.11.2017-1.12.2017** už **XXVI. ročník** medzinárodnej vedeckej konferencie **Dieť a v ohrození, v priestoroch SUZA Bratislava**.

Hlavným cieľom konferencie bola identifikácia hlavných sociálnych, psychologických a zdravotných ohrození detí a ich rodín a ich dopad na duševné zdravie, ako aj návrh riešenia problémov a postupov optimalizácie podpory duševného zdravia detí a ich rodín.

Výrazným zdrojom informácií a výmeny poznatkov v oblasti prevencie spoločensky nežiaducich javov je **časopis Prevencia**, ktorý vychádza od roku 2003. Je zameraný na prevenciu sociálno–patologických javov v rezorte školstva. Súčasťou sú informácie o výskumoch, prieskumoch, analýzach, odborných aktivitách, metodike, recenziách, prekladoch, legislatíve a odborných podujatiach a aktivitách v predmetnej oblasti. Je vydávaný v spolupráci s MŠVVaŠ SR – SRŠ, vychádza 4 x ročne v náklade 250 kusov

9. V roku 2017 ŠPÚ problematiku prevencie kriminality a bezpečnosti vo vzdelávacom systéme riešili prostredníctvom aktualizácie štandardov voliteľného predmetu *mladý záchranár*, ktorý je určený pre základné školy. Štandardy budú prístupné pre školy, ktoré majú záujem zaviesť tento voliteľný predmet do svojho ŠkVP. K plneniu tejto úlohy prispel ŠPU aj posudzovaním kvality/správnosti a uvádzaním do praxe nových učebných textov; v roku 2017 to bola učebná pomôcka s témou prvej pomoci pre žiakov 2.a 3 ročníka ZŠ pod názvom *Kamil a psík zdravotník*.

10. Metodicko-pedagogické centrum (ďalej len „MPC“) v rámci svojej činnosti realizovalo v roku 2017 vzdelávanie pre pedagogických a odborných zamestnancov k problematike prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v akreditovaných vzdelávacích programoch: **Problematika šikanovania v školskom prostredí, Rozvoj kompetencií odborných zamestnancov v prevencii sociálno-patologických javov**, ktoré absolvovalo 82 pedagogických a odborných zamestnancov.

MŠVVaŠ SR vydáva potvrdenia o akreditácii vzdelávacích programov vzdelávacím zariadeniam na základe návrhu **Akreditačnej komisie špecializovaných činností v oblasti práce s mládežou** ako poradného orgánu ministra. V roku 2017 malo platnú akreditáciu v uvedenej téme 7 subjektov pre nasledujúce vzdelávacie programy:

Mládež ulice: Kvalita práce s mládežou ohrozenou radikalizáciou a extrémizmom,

V.I.A.C.: Rozvoj mediálnej gramotnosti pracovníkov s mládežou,

Rada mládeže Žilinského kraja: Školiteľ vzdelávacích aktivít pre problematiku nenávistného vyjadrovania,

e Slovensko, o.z. Lučenec: Riziká a príležitosti virtuálneho priestoru,

Inštitút neformálneho vzdelávania: Multiplikátor kampane Rady Európy „Bez nenávisti na internete“,

IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže: Tematický vzdelávací program Svet je rôznorodý,

IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže: Vzdelávanie v oblasti mládeže ohrozenej radikálnym extrémizmom a nacionalizmom.

VÚDPaP v roku 2017 vypracoval 2 programy kontinuálneho vzdelávania pre účely akreditácie: Sociálno – psychologický výcvik v oblasti univerzálnej a selektívnej prevencie drogových závislostí a Selektívna prevencia návykových látok

11. V rámci cieleného metodického pôsobenia ŠPÚ k riešeniu úlohy prevencie rizikového správania detí/žiacov prispeli prípravou komplexnejšieho odborného-metodického textu pod názvom *Školská socializácia a nové výzvy v prevencii*. Text je pre školy dostupný na webovom sídle ŠPÚ. ŠPÚ navrhol pre pedagógov tiež rámcové metodické odporúčania na ich eliminovanie, či prevenciu vo výchovno-vzdelávacom procese. Text je pre školy dostupný na webovom sídle ŠPÚ: <http://www.statpedu.sk/files/sk/publikacna-cinnost/metodiky/skolska-socializacia-nove-vyzvy-prevencii.pdf>

Pre zvýšenie informovanosti pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení sa na webovom sídle www.statpedu.sk a www.bezpre.sk nachádzajú relevantné informácie, metodiky a príklady dobrej praxe.

12. K prevencii rizík spojených s virtuálnym prostredím médií a ich vplyvu na deti a mládež prispieva text *Metodické odporúčania k napĺňaniu cieľov prierezovej témy mediálna výchova*, ktorý orientuje pedagógov v tom, na čo sa majú sústrediť pri uplatňovaní mediálnej výchovy pri vyučovaní.

Školy majú možnosť využiť k prierezovej téme alebo voliteľnému predmetu mediálna výchova podklady a zdroje, ktoré sú k dispozícii na webovom sídle ŠPÚ www.statpedu.sk, v časti metodiky, kde sa nachádza text pod názvom „*K mediálnej gramotnosti učiteľov*“, ktorý ponúka námety k tomu, v čom by sa mali mediálne gramotní učitelia orientovať, čo by mali vedieť, ako v praxi organizovať mediálnu výchovu, na čo sa zamerať, čo zdôrazniť, o čom diskutovať. Ako metodickú podporu pri konkretizácii vedomostí, zručností, hodnôt a postojov obsiahnutých v cieľoch prierezovej témy mediálna výchova v iŠVP sa školám odporúča využívať text s názvom „*Mediálna výchova – odporúčané výstupy*“. Odporúčania obsiahnuté v tomto texte sú formulované ako výstup z mediálnej výchovy na konci konkrétneho stupňa vzdelávania.

V rámci predmetu mediálna výchova sa školám odporúča venovať zvýšenú pozornosť rozvíjaniu kritického myslenia, rozlišovaniu nenávistných prejavov obzvlášť na sociálnych sieťach a uvažovaniu o dopadoch na ich život a demokraciu (www.beznenavisti.sk).